

РОЗДІЛ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО
І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИПРЕДМЕТ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В ГЛОБАЛЬНОМУ
ФІНАНСОВОМУ ПРОСТОРИTHE SUBJECT OF BANKING SUPERVISION IN A GLOBAL
FINANCIAL ENVIRONMENT

За сучасними міжнародними підходами банки використовують пруденційний нагляд, а органи регулювання сприяють проведенню такої політики. Автор дійшов висновку, що актуальним є аналіз не тільки сучасної специфіки діяльності банків, а і впливу систем нагляду та регулювання на сучасні тенденції банківської справи. Необхідним є застосування загальних принципів регулювання та методології банківських ризиків. Предметом глобального банківського нагляду є моніторинг практик управління ризиками в банківських системах з урахуванням національного середовища.

Ключові слова: міжнародна банківська справа, банківське регулювання, банківський нагляд, предмет банківського нагляду, регулятивне банківське середовище, Базельський комітет банківського регулювання та нагляду, Директиви ЄС.

В соответствии с международными подходами банки используют пруденциальный надзор, а органы регулирования способствуют проведению такой политики. Автор пришел к выводу, что актуальным является анализ не только современной специфики деятельности банков, а и влияния систем надзора и регулирования на современные тенденции банковского дела. Необходимо также применение общих принципов регулирования и методологии

банковских рисков. Предметом глобального банковского надзора является мониторинг практик управления рисками в банковских системах с учетом национальной среды.

Ключевые слова: международное банковское дело, банковское регулирование, банковский надзор, предмет банковского надзора, регулятивная банковская среда, Базельский комитет банковского регулирования и надзора, Директивы ЕС.

According to modern international approaches, banks use prudential supervision which is based on the risk management assessment policy on the part of the bank's management and regulatory bodies contribute to implementation of such policy. The author have concluded that not only modern specificity of banks, but also the impact of supervision systems and regulation of modern trends in development of the banking should be analysed. Application of the general regulatory principles and banking risks methodology is required. The subject of global banking supervision is the monitoring of risk management practices in banking systems, taking into account national environment.

Key words: international banking, banking regulation, banking supervision, the subject of banking supervision, regulatory banking, Basel Committee on Banking Regulation and Supervision, EU Directive.

УДК:336.71.025.13:339.7

Павлюк О.О.

к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Постановка проблеми. Європейський банківський ландшафт глибоко змінився в результаті регуляторних відповідей на світову фінансову кризу 2007-2008 років у Єврозоні. Але, зміни в економіці і сучасному глобальному регуляторному середовищі висвітлили низку невирішених питань у проблематиці європейського банкінгу, зокрема в концептуально-методологічних підходах банківського нагляду та регулювання. Це також стосується предмету банківського нагляду. Тому, необхідним є дослідження цих ключових питань, оскільки навіть після суттєвих регуляторних реформ продовжуються дебати про подальші реформи, які необхідні для посилення регуляторної бази ЄС для обмеження майбутніх ризиків у банківській системі країн Центральної та Східної Європи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій
У сучасній міжнародній та вітчизняній науковій літературі є досить різні підходи до трактування поняття предмету банківського регулювання та банківського нагляду. Зокрема, західний науковий

світ не розмежує поняття банківського нагляду та регулювання, а використовує їх здебільшого як синоніми, але дискусія йде навколо доцільності та ефективності банківських наглядових практик. Це, на нашу думку, пов'язано з тим, що наслідки останніх криз вплинули на заклики аналітиків та банкірів до реформ у банківському регулюванні та нагляді. Так, Дж. Уджекс ототожнює поняття банківського нагляду та регулювання. Він визначає, що «закони та правила, що застосовуються до фінансових установ, структуровані для досягнення багатьох цілей, і це пояснює, чому їх іноді сприймають як наслідки. Нещодавня еволюція була зосереджена на наслідках фінансової кризи, яка розвивалась у різних частинах світу з 2008 року. У Європі вона додатково включала складні питання регулювання, викликані суверенною кризою, що робить її ще більш складним [1, с. 167]. Є також протилежна думка Дж. Барта та Дж. Капріо про те, що є відчуття, що якщо аналітики у різних країнах по всьому світу будуть здійснювати певні регуля-

торні та наглядові методи, то це сприятиме зростанню та стабільності. На їхню думку, немає жодних доказів того, що найкращі практики, які нині висуваються і які, наприклад, успішні в Сполучених Штатах, будуть успішними в інших країнах з іншими умовами інституційного та політичного середовища [2, с. 1]. Автори книги *The Foundations and Future of Financial Regulation* за визначення предмету фінансового регулювання говорять, що фінансове регулювання слугує низці цілей, таких як захист транзакцій учасників фінансових ринків, підтримання загального стану здоров'я, надійності та цілісності фінансових систем та наднаціональних цілей, таких як ринкова та правова інтеграція у Європейський Союз [3, с. 16].

Так, Д. Котс вважає, що система банківського регулювання була модифікована для вирішення різних завдань із потенційної фінансової нестабільності та спрощення процедур регулювання. З кожною новою кризою органи нагляду намагаються усунути недоліки в системі регулювання [4, с. 1–2]. Автори статті Р. Даль та С. Вольф «Регулювання міжнародного банкінгу: структурні питання» виділяють три рівні банківського регулювання: перший рівень – це компенсаційні схеми, які призначені для відшкодування збитків, які спричинені неплатоспроможністю фінансових установ; другий рівень – це регулювання у формі вимог щодо достатності капіталу та інші правила, які спрямовані на запобігання неплатоспроможності; третій рівень – це встановлення правил бізнесу чи ринкової практики, які спрямовані на забезпечення справедливого ставлення до користувачів фінансових послуг [5, с. 572]. Автори книги *Foundations of banking risk: an overview of banking, banking risks, and risk-based banking regulation* Р. Апостолик та інші визначають банківський нагляд як контроль банків та зосередження уваги на безпеці та надійності фінансової системи своєї країни [6, с. 62]. На думку аналітиків аудиторської компанії KPMG, наглядовий тиск найбільше вразив країни Центральної та Східної Європи, які намагаються отримати адекватні прибутки і продемонструвати, що вони мають життєздатний і стабільний бізнес-режим. Вилучення активів та ризику дефіциту балансу штовхають більшість банків до відповідності наявним нормативним вимогам щодо капіталу та ліквідності в ЄС. Але поруч із цим залишаються проблеми, які пов'язані з прибутковістю банків, збільшенням витрат, що впливає на забезпечення стабільного майбутнього [7].

Постановка завдання. Мета статті – на підставі дослідження середовища банківського нагляду та регулювання, а також аналізу передових наглядових ініціатив визначити основні концептуально-методологічні основи банківського нагляду в сучасних умовах глобального фінансового розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Протягом останніх десятиліть у європейській фінансовій системі відбулися значні зміни, такі як дерегуляція, інтернаціоналізація фінансових ринків, технологічні зміни, які вплинули на розвиток нагляду за фінансовими установами. Крім того, в більшості країн Центральної та Східної Європи відбулися зміни в економічних та політичних системах, що також вплинуло на формування ринкового середовища та на перехід банківських систем до нових моделей ринкової економіки. Такі зміни вплинули на розвиток банківських систем країн Центральної та Східної Європи та, зокрема, на банківський нагляд, оскільки поруч із серйозними реформами у системі нагляду та завдяки сприятливому середовищу часто виникали порушення норм та правил банківського нагляду та корупційні складники. Більшість країн Центральної та Східної Європи відчували такі проблеми, як залежність банківської системи від фінансування з боку міжнародних фінансових організацій та міжнародних банків, необхідність збільшення капіталу, проблеми з ліквідністю. На нашу думку, процеси банківського нагляду в цьому регіоні Європи можна охарактеризувати думкою авторів книги *Risk Management in the Polish Financial System. A Systemic Approach*, що «класичне розуміння пропозиції та попиту, тобто типових сил, які притаманні вільній ринковій економіці, сьогодні все частіше визначаються як необхідність шукати фінансову стабільність та безпеку. Це досить практичний підхід» [8, с. 1]. Автори цього дослідження також визначають, що найважливішим є макроорганізаційний аспект, оскільки погляд виконавчої влади на державну інституційну систему дає змогу приймати цілісну перспективу щодо ризику в межах формування негайного системного середовища та нейтралізації загроз, що виникають у системному середовищі. Ці загальні правила мають сприяти запобіганню банківським кризам, а центральним моментом правил є ухвалення законодавчого пакета вимог до капіталу банків, зокрема вимог до капіталу *Capital Requirements Directive IV (CRD IV)*[9] та *Capital Requirements Regulation (CRR)*[10] Якщо банк має фінансові труднощі, то ці правила пруденційного нагляду дозволяють зміцнити його, що також відповідає Директиві з банківського відновлення та вирішення (*Directive on Bank Recovery and Resolution – BRRD*) [11]. Директива адекватності капіталу (*Capital Adequacy Directive*) спрямована на встановлення єдиних вимог до рівня капіталу як для банківських установ, так і для небанківських фірм, які здійснюють операції з цінними паперами. Ця директива була вперше видана в 1993 р. і переглянута в 1998 р. Оновлена Директива достатності капіталу набула чинності з 2006 р. як *the Capital Requirements Directive IV (CRD IV)*.

Директива з регулювання достатності капіталу The Capital Requirements Directive (CRD IV) була спрямована на регулювання галузі фінансових послуг Європейського Союзу, а саме впровадження системи нагляду в ЄС, яка відображає правила Базель III щодо вимірювання капіталу і стандартів капіталу. Цим законодавчим пакетом було замінено попередні Директиви достатності капіталу (2006/48 і 2006/49), а чинності він набув із 1 січня 2014 р. і складається з Постанови ЄС № 575/2013 та Директиви 2013/36/ ЄС. Це третій пакет поправок до первинних директив після двох попередніх наборів поправок, ухвалених Комісією у 2008 р. (CRD II) і 2009 р. (CRD III). Глобальна мета цього нового набору правил полягає у зміцненні стійкості банківського сектору ЄС, щоби поліпшити його в умовах економічних потрясінь та створити необхідні умови банкам для фінансування економічної активності і зростання. Аналіз літератури та основних наглядових ініціатив BCBS та аналіз Регламенту ЄС щодо пруденційних вимог показує еволюційний характер банківського нагляду. Так, у 2004 році BCBS вважав за доцільне залучати банківський сектор до обговорення діючої практики управління ризиками, зокрема практики розроблення кількісних показників ризику та економічного капіталу. А у 2013 році Регламентом ЄС № 575 вже було визначено, що є потреба посилити та розвинути ефективний нагляд для забезпечення оптимального розподілу капіталу у світлі макроекономічних завдань, зокрема довгострокових інвестицій у реальну економіку.

На нашу думку, банківське регулювання та нагляд – взаємопов'язані поняття, що мають декілька важливих складників. вони являють собою обов'язкові для банків та банківських груп правила проведення банківських операцій. бухгалтерського обліку та звітності, організації внутрішнього контролю, складання та надання бухгалтерської та статистичної звітності. Другий елемент – ці два взаємопов'язані процеси встановлюють для банків спеціальні нормативи їхньої діяльності, які спрямовані на обмеження ризиків та на захист

інтересів клієнтів і вкладників, а також суспільства загалом. До таких нормативів відносять мінімальний розмір регулятивного капіталу, норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу, норматив відношення регулятивного капіталу до зобов'язань банку, нормативи ліквідності. На рисунку 1.1. наведені основні завдання світового банківського нагляду.

Згідно з рисунком, діяльність банківських регуляторів сконцентрована на досягненні трьох основних завдань банківського нагляду: збереженні надійності, забезпеченні стабільності банківської системи та збереженні її певної характерної для країни структури. Аналіз підходів до визначення банківського нагляду та регулювання дав нам змогу через призму сучасних завдань надати сучасне трактування банківському нагляду. На нашу думку, сучасний банківський нагляд – це моніторинг фінансових результатів і операцій банків уповноваженим суб'єктом (центральним банком) із застосуванням ризик-орієнтовного підходу з метою забезпечення їх надійного функціонування. Банківський нагляд зумовлений об'єктом і предметом нагляду.

На наш погляд, банківський нагляд можна класифікувати за кількома критеріями. Ці критерії та сама класифікація дають змогу краще зрозуміти види нагляду, побачити недоліки їх регулювання та визначити шляхи його вдосконалення. Залежно від предмета нагляду слід виділити функціональні види нагляду, а залежно від суб'єкта – інституційні. У першому випадку йдеться про класифікації банківського нагляду за об'єктом і предметом, а в другому – за суб'єктом.

Функціональний нагляд може бути обмежений якимось одним питанням діяльності кредитної організації. Наприклад, Національний банк України перевіряє, як у кредитній організації ведеться бухгалтерський облік і чи правильно відображаються в ньому банківські операції. Це так звані тематичні перевірки діяльності кредитної організації. До такого нагляду, на нашу думку, слід віднести пруденційний нагляд. Пруденційний нагляд – це

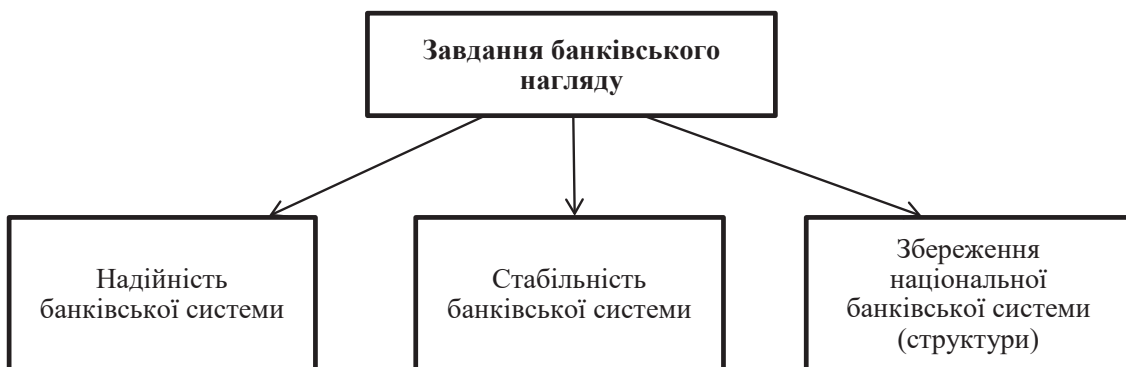

Рис. 1.1. Завдання банківського нагляду

моніторинг виконання нормативів та рекомендацій з управління ризиками в банках. Перевірка в цьому разі обмежується одним предметом банківського нагляду. Перевірка всієї діяльності банку з боку Центрального банку – це комплексна перевірка. До зовнішнього нагляду слід віднести нагляд Центрального банку у вигляді дистанційного нагляду та контактного нагляду. Специфіка внутрішнього нагляду банку полягає у визначенні внутрішніми банківськими структурами відповідності діяльності банків (у тому числі нормативів) щодо положень, законів та інструкцій Центральних банків країни. На нашу думку, банківське регулювання – це процес встановлення державними регуляторними органами певних правил та норм банківської діяльності, за виконанням яких здійснюється нагляд. Тобто банківський нагляд – це процедура, яка знаходиться над регулюванням.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, дослідження середовища банківського нагляду та регулювання, а також аналіз передових наглядових ініціатив дає змогу дійти висновку, що банківське регулювання – це процес сприяння фінансовій стабільності за допомогою використання спеціальних методів, інструментів шляхом встановлення конкретних правил та інструкцій. Функції банківського регулювання тісно пов'язані з проведенням грошово-кредитної політики та організації системи розрахунків, тому історично здійснюються центральними банками. Наднаціональне банківське регулювання – це процес регулювання, який здійснюється міжнародними організаціями світового рівня (МВФ, МБРР, ЄБРР, ВСБС).

Банківський нагляд – це контроль за забезпеченням стабільності та стійкості банківської системи, якій повинен адекватно реагувати на світові тенденції та переоцінювати наглядову політику. З погляду методології банківський нагляд слід розуміти як сукупність методів, прийомів, інструментів, які використовують органи банківського нагляду для моніторингу показників діяльності банків, застосування заходів впливу тощо.

Завданнями банківського нагляду як на рівні макропруденційного нагляду, так і на рівні мікропруденційного нагляду є формування стратегій та робочих груп, до яких увійдуть співробітники кадрової служби та фахівці з технічних питань, які будуть формувати профілі посад у масштабах всієї організації з урахуванням участі персоналу в кожному процесі і виявляти ті роботи, які, ймовірно, будуть автоматизовані. У міру вдосконалення технологій, а також розвитку здатності комп'ютера аналізувати помилки й адаптуватися до нових умов банки

повинні визначити, які засоби контролю потрібні для управління такими технологіями. Важливо зрозуміти, в яких сферах заміна людини машиною небажана, – навіть у тому разі, якщо автоматизація процесів можлива. Це дасть змогу банкам правильно розподілити ресурси між різними напрямками діяльності та розробити бізнес-план.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ugeux G. International finance regulation : the quest for financial stability / Georges Ugeux. New Jersey: Wiley finance, 2014. 205 с.
2. Barth, J. R. Bank Regulation and Supervision: What Works Best? / J.R. Barth,, G. Caprio // BIS. 2002. 47 p. URL: <https://www.bis.org/bcbs/events/b2ealev.pdf>.
3. Andenas M. The Foundations and Future of Financial Regulation / M. Andenas, I. H. Chiu. – New York: Routledge, 2014. 527 с.
4. Kotz D. H. Financial regulation and compliance : how to manage competing and overlapping regulatory oversight / David H. Kotz. New Jersey, 2015. 251 с.
5. Dale R. The regulation of international banking: structural issues / R. Dale, S. Wolfe. – Massachusetts: Handbook of International Banking, 2003. 795 с. (Edward Elgar Publishing).
6. Apostolik R. Foundations of banking risk:an overview of banking,banking risks,and risk-based banking regulation / R. Apostolik, C. Donohue, P. Went. New Jersey: Wiley finance, 2009. 247 с.
7. Evolving Banking Regulation // KPMG International. 2015. URL: www.kpmg.com.
8. Raczkowski K. Risk Management in the Polish Financial System A Systemic Approach / K. Raczkowski, M. Noga, J. Klepacki. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2015. 276 с.
9. Directive 2013/36/EU on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms (CRD IV) [Electronic Resource] / The European Parliament and the Council. 2006. Available from : ec.europa.eu/finance/bank/regcapital/legislation-in-force/index_en.htm
10. Regulation (EU) No 575/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on prudential requirements for credit institutions and investment firms and amending Regulation (EU) No 648/2012 (Text with EEA relevance) [Electronic Resource] / The European Parliament and the Council. 2006. Available from: ec.europa.eu/finance/bank/regcapital/legislation-in-force/index_en.htm
11. Directive 2014/59/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms [Electronic Resource] / The European Parliament and the Council. 2006. Available from : ec.europa.eu/finance/bank/regcapital/legislation-in-force/index_en.htm